

**Wytyczne dotyczące wdrażania
strategii na rzecz włączenia społecznego i
różnorodności w ramach programów Erasmus+ i
„Europejski Korpus Solidarności”**

Wersja 1 – 29.04.2021

KOMISJA EUROPEJSKA

Dyrekcja Generalna ds. Edukacji, Młodzieży, Sportu i Kultury
Komisja Europejska

B-1049 Bruksela

© Unia Europejska, 2021

Wykorzystywanie treści dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Ponowne wykorzystywanie dokumentów Komisji Europejskiej reguluje decyzja 2011/833/UE (Dz.U. L 330 z 14.12.2011, s. 39).

**Wytyczne dotyczące
wdrażania
strategii na rzecz włączenia
społecznego i różnorodności
w ramach programów
Erasmus+ i „Europejski
Korpus Solidarności”**

Wersja 1 – 29.04.2021 r.

Spis treści

Spis treści	4
1. Wprowadzenie	6
2. Kontekst	7
a) Ramy polityki i siły napędowe	7
b) Kontekst społeczny	7
c) Czerpanie doświadczeń z poprzednich programów	8
3. Cele strategii	9
4. Definicje	10
a) Grupy docelowe	10
b) Bariery w dostępności i działania informacyjne	10
i. Niepełnosprawność	10
ii. Problemy zdrowotne	10
iii. Bariery związane z systemami kształcenia i szkolenia	11
iv. Różnice kulturowe	11
v. Bariery społeczne	11
vi. Bariery ekonomiczne	11
vii. Bariery związane z dyskryminacją	11
viii. Bariery geograficzne	11
c) Rozumienie różnorodności	12
5. Mechanizmy programów służące wspieraniu włączenia i różnorodności	12
a) Włączenie i różnorodność jako priorytety w procesie oceny	12
b) Dostępność programów i ich przystępność dla użytkownika	13
c) Wizyta przygotowawcza	13
d) Wzmocniona opieka mentorska	13
e) Specjalne wsparcie finansowe	13
f) Łatwiej dostępne działania na mniejszą skalę	14
g) Ścieżki stopniowego budowania zdolności	14
h) Forma projektu i czas trwania mobilności	14
i) Europejskie działania na szczeblu lokalnym	15
j) Wymiany <i>online</i>	15
k) Wsparcie w zakresie nauki języków	15
6. Rola organizacji w przygotowywaniu i wdrażaniu projektów oraz prowadzeniu działań następczych	15
a) Tworzenie sieci kontaktów i budowanie zdolności na rzecz włączenia i różnorodności	16
b) Sprawiedliwy i przejrzysty wybór uczestników	16
c) Podnoszenie świadomości i działania informacyjne	16
d) Przygotowanie i wspieranie uczestników na wszystkich etapach projektu	17
i. Przed rozpoczęciem projektu	17
ii. Podczas realizacji projektu	18
iii. Po zakończeniu projektu	18
e) Zachęcanie do aktywności społecznej i jej wspieranie	18
7. Rola agencji narodowych, centrów zasobów oraz Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA)	18
a) Informowanie i zwiększanie świadomości	19
b) Podejście wspierające	19
c) Działania strategiczne	20

d) Urzędnicy ds. włączenia społecznego	20
e) Szkolenia dla organizacji, pracowników agencji narodowych i ekspertów przeprowadzających oceny oraz tworzenie sieci kontaktów między nimi.....	20
f) Monitorowanie i sprawozdawczość	21
g) Synergie z innymi programami.....	21
8. Inspirujące przykłady udanych działań i dobrych praktyk.....	21

1. Wprowadzenie

Zasady równości i włączenia społecznego stanowią część podstawowych wartości Unii Europejskiej. Jednocześnie społeczeństwa są pod wieloma względami w coraz większym stopniu zróżnicowane. Istnieje w związku z tym większa potrzeba, aby nauczyć się, jak radzić sobie z różnorodnością i tworzyć w Europie integracyjne i spójne społeczeństwa. Głównymi programami, które mogą służyć wspieraniu takiej inicjatywy, są unijne programy Erasmus+ i Europejski Korpus Solidarności (zwane dalej „Programami”).

Możliwości oferowane w ramach programów Unii Europejskiej (UE) powinny być dostępne dla wszystkich. Niektóre osoby nie mogą jednak korzystać z takich możliwości w równym stopniu ze względu na różne stojące im na drodze bariery. Włączanie osób napotykających bariery w dostępie do kształcenia, szkolenia i pracy z młodzieżą lub mających mniej związanych z nimi możliwości jest kluczowym celem kilku inicjatyw politycznych. Chociaż unijne programy edukacyjne dotyczące młodzieży i sportu koncentrowały się w przeszłości na problemie włączenia społecznego, z ich oceny oraz z badań wynika, że należy dalej zwiększać ich dostępność i inkluzywność.

Jako impuls do włączenia i różnorodności w nowej generacji programów Erasmus+ i „Europejski Korpus Solidarności” regulamin tych nowych programów, oprócz innych elementów, obejmuje specjalny rozdział poświęcony włączeniu wymagający od Komisji Europejskiej ustalenia specjalnych ram środków na rzecz włączenia określających główne obszary prac na następne siedem lat w tym względzie. Równoległe z negocjacjami międzyinstytucjonalnymi w zakresie regulaminu ustanawiającego te nowe programy oraz aby zapewnić już od samego początku uwzględnienie w tych nowych programach tego ważnego horyzontalnego wymiaru prowadzone były prace nad bardziej włączającym charakterem programów Erasmus+ i „Europejski Korpus Solidarności” z udziałem państw członkowskich, narodowych agencji Erasmus+ i Europejskiego Korpusu Solidarności, a także Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA), sieci, NGO, ekspertów i beneficjentów końcowych, w tym beneficjentów końcowych o mniejszych szansach.

Niniejszy dokument jest wynikiem takiego procesu współtworzenia i opiera się na doświadczeniach zgromadzonych w poszczególnych sektorach programów i zachęca przy tym do wzajemnego inspirowania i motywowania się. Przedstawiono w nim wspólne definicje obowiązujące w poszczególnych sektorach, grupach docelowych i konkretnych celach związanych z włączeniem; opracowano go w ścisłej współpracy z narodowymi agencjami Erasmus+ i Europejskiego Korpusu Solidarności i innymi zewnętrznymi zainteresowanymi stronami, aby program Erasmus+, a także program „Europejski Korpus Solidarności”, znalazły się również w zasięgu osób o mniejszych szansach.

W niniejszym dokumencie uwzględniono następujące kwestie: w sekcji 2 wyjaśniono kontekst polityki, bazując na doświadczeniach zgromadzonych w ramach poprzednich programów w stosownych dziedzinach. Cele strategii przedstawiono szczegółowo w sekcji 3.

W sekcji 4 zgromadzono niezbędne definicje, natomiast środki dostępne w ramach programów służące zapewnieniu jak najszerszej dostępności przedstawiono w sekcjach 5 i 6. W sekcji 7 przedstawiono wytyczne dla narodowych agencji, centrów zasobów i Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury dotyczące sposobów stosowania strategii w działaniach wspieranych za pośrednictwem programów. Przykłady dobrych praktyk i sposoby najlepszego wykorzystania stosownych narzędzi przedstawiono w sekcji 8.

2. Kontekst

a) Ramy polityki i siły napędowe

Zasady równości i włączenia społecznego stanowią część podstawowych wartości UE i zapisano je w Traktatach¹: „We wszystkich swoich działaniach Unia przestrzega zasady równości swoich obywateli, którzy są traktowani z jednakową uwagą przez jej instytucje, organy i jednostki organizacyjne.”

Włączanie osób napotyających bariery w dostępie do kształcenia, szkolenia i pracy z młodzieżą lub mających mniej związanych z nimi możliwości stanowi kluczowy cel inicjatywy Komisji na rzecz europejskiego obszaru edukacji², a także jest założeniem strategii UE na rzecz młodzieży³ i europejskich celów młodzieżowych⁴. W Europejskim filarze praw socjalnych określono, że „każdy ma prawo do edukacji włączającej, charakteryzującej się dobrą jakością, szkoleń i uczenia się przez całe życie”⁵. Jest to również zgodne z Agendą na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030⁶ Organizacji Narodów Zjednoczonych, której celem jest m.in., aby „zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie”.

Rada Europejska⁷ podkreśliła w tym względzie, że „edukacja i kultura są kluczem do budowania inkluzywnych, spójnych społeczeństw” i w tym duchu zaapelowała do państw członkowskich, Rady Ministrów i Komisji Europejskiej, by przyspieszyły prace, aby „zintensyfikować mobilność i wymiany, w tym poprzez znacznie wzmocnion(e), inkluzywn(e) i poszerzon(e)” programy.

Ponadto sport umożliwia rozwijanie umiejętności personalnych, społecznych i związanych z uczeniem się oraz promowanie tolerancji, solidarności, inkluzywności, jak również innych sportowych i unijnych wartości. Jednym z celów nowego planu prac UE w obszarze sportu jest zwiększenie uczestnictwa w sporcie i prozdrowotnej aktywności fizycznej, aby promować aktywny i ekologiczny styl życia, spójność społeczną i aktywność obywatelską.

W tym kontekście politycznym, uwzględniając wkład zainteresowanych stron, zasada, zgodnie z którą programy powinny być dostępne dla wszystkich⁸ niezależnie od napotykanym barier, stanowi podstawę wszystkich możliwości oferowanych w ramach tych programów osobom fizycznym i organizacjom z UE i spoza UE, aby nikogo nie pozostawić w tyle i dążyć do bardziej włączających, sprawiedliwych, ekologicznych społeczeństw na miarę ery cyfrowej.

b) Kontekst społeczny

Społeczeństwa są w coraz większym stopniu zróżnicowane pod wieloma względami (kultury, zdolności, grup społecznych, seksualności, poglądów politycznych, tożsamości, wykształcenia, szkolenia, poziomów umiejętności czytania i pisania itp.). Istnieje w związku z tym większa potrzeba, aby nauczyć się, jak radzić sobie z faktem różnorodności i tworzyć integracyjne i spójne systemy społeczne dzięki działalności

¹ Art. 9 wersji skonsolidowanej.

² Komunikat Komisji Europejskiej COM(2018) 268 z dnia 22 maja 2018 r.

³ Rezolucja Rady 14080/18 z dnia 15 listopada 2018 r. w sprawie strategii UE na rzecz młodzieży na lata 2019–2027.

⁴ https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy/youthgoals_pl

⁵ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_pl

⁶ https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/sustainable-development-goals_pl

⁷ Konkluzje z posiedzenia Rady w dniach 14–15 grudnia 2017 r.

⁸ [Odniesienie do podstaw prawnych].

w zakresie kształcenia nieformalnego, formalnego i pozaformalnego. Wizją Europy jest zapewnienie niezbędnego wsparcia, aby sprostać wyzwaniom, z którymi ludzie mogą mieć do czynienia w tym procesie.

Współczesne społeczeństwa i systemy polityczne polegają na włączaniu obywateli w procesy demokratyczne i życie publiczne oraz na ich aktywnym uczestnictwie w tych obszarach niezależnie od ich pochodzenia lub sytuacji, w jakiej się znajdują⁹. W tym względzie uczestnictwo w programie może przyczynić się do powstania poczucia wspólnego obywatelstwa i zwiększenia zaangażowania w społeczeństwie, jak wskazano w ocenie śródkresowej programu Erasmus+ na lata 2014–2020 i w licznych działaniach naukowo-badawczych¹⁰.

c) Czerpanie doświadczeń z poprzednich programów

W latach 1987–2020 z programów UE w dziedzinie kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu skorzystało ponad 10 mln uczestników. W latach 2014–2017 odsetek osób o mniejszych szansach wynosił średnio 11,5% łącznej liczby uczestników¹¹ we wszystkich sektorach programu. Między poszczególnymi sektorami występowały jednak znaczne różnice. Na przykład w projektach dotyczących młodzieży brało udział do 30% młodych osób o mniejszych szansach, tymczasem jeden projekt sportowy na trzy dotyczył kwestii związanych z włączeniem społecznym.

Ponadto, chociaż w ramach programu Erasmus+¹² odnotowano lepsze wyniki w zakresie angażowania osób o mniejszych szansach niż w przypadku jego poprzedników, w ocenie śródkresowej programu wskazano na potrzebę poszerzenia dostępu i inkluzywności¹³.

W poprzednich programach nie określono wspólnych definicji w poszczególnych sektorach, grupach docelowych i szczególnych celach związanych z włączeniem. W rezultacie merytoryczne porównanie danych między sektorami i ustalenie kompleksowych strategii na szczeblu krajowym i unijnym stanowi bardzo złożone zadanie.

Kierunki strategiczne dotyczące włączenia i różnorodności określono na szczeblu europejskim, a sposób ich wdrażania na szczeblu krajowym różnił się między poszczególnymi państwami. Czasem beneficjenci zgłaszali¹⁴ jednak, że komunikacja i koordynacja między projektami w sprawach związanych z włączeniem wciąż wymaga usprawnienia, niezależnie od tego, czy korzystano ze wsparcia w ramach działań zarządzanych przez Agencję Wykonawczą ds. Edukacji, Kultury i Sektora Audiowizualnego (EACEA) w Brukseli czy narodowe agencje Erasmus+ w poszczególnych uczestniczących krajach objętych programem.

Dzięki wspólnemu strategicznemu podejściu do włączenia i różnorodności można uczyć się z doświadczeń we wszystkich sektorach. Podejście to ułatwia również wzajemne inspirowanie się i motywowanie między poszczególnymi sektorami. Z tych względów zdecydowano się na kompleksową strategię programu Erasmus+ i programu „Europejski Korpus Solidarności” na lata 2020–2027. Strategia ta umożliwi korzystanie z ugruntowanej wiedzy fachowej narodowych agencji, centrów zasobów i Agencji Wykonawczej.

---

⁹ Europejski Panel Ekspertów ds. Kształcenia i Szkolenia – Dokument tematyczny dotyczący włączenia i obywatelstwa (forum z dnia 24 stycznia 2019 r.).

¹⁰ Na przykład dotyczących młodzieży: www.researchyouth.eu; dotyczących szkolnictwa wyższego: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/IP_19_2548

¹¹ Źródło: Sprawozdanie Komisji [COM(2018) 50] dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie oceny śródkresowej programu Erasmus+ (2014–2020), s. 2.

¹² Ponieważ Europejski Korpus Solidarności ustanowiono jako odrębny program w październiku 2018 r., przeprowadzenie merytorycznej oceny jego inkluzywności możliwe będzie dopiero podczas edycji na lata 2021–2027.

¹³ Zob. przypis 11.

¹⁴ Np. wnioski ze spotkania klastra tematycznego EACEA, październik 2017 r.

3. Cele strategii

Strategia ta ma pomóc w stworzeniu równych możliwości w dostępie do przedmiotowych programów dla każdego. Należy to osiągnąć, usuwając bariery, z którymi mogą mieć do czynienia różne grupy docelowe (opisane poniżej) przy uzyskiwaniu dostępu do takich możliwości w Europie i poza nią. Strategia ta zapewnia ramy umożliwiające włączenie społeczne i różnorodność w ramach programu Erasmus+ i programu „Europejski Korpus Solidarności”.

Ponadto strategia ta ma na celu promowanie wszelkiego rodzaju różnorodności jako cennego źródła uczenia się oraz przygotowanie zainteresowanych stron programu, szczególnie organizatorów i uczestników projektu, do pozytywnej interakcji z różnorodnymi osobami z różnych środowisk we wszystkich rodzajach projektów.

Ostatecznie powinno to prowadzić do lepszej jakości projektów i realizacji większej liczby projektów bezpośrednio angażujących osoby o mniejszych szansach lub skupiających się na kwestiach włączenia i różnorodności. Oba rodzaje projektów mających na celu wspieranie włączenia społecznego i różnorodności powinny prowadzić do pozytywnej zmiany w odniesieniu do osób o mniejszych szansach i społeczeństwa, przyczyniając się ostatecznie do ograniczania nierówności.

Celem strategii jest osiągnięcie tego dzięki:

1. wypracowaniu szerokiego porozumienia co do tego, jakie osoby można uznać za mające mniejsze szanse, i ustanowieniu spójnych ram włączania ich do programów;
2. zwiększaniu zaangażowania w kwestię włączenia społecznego i różnorodności w działaniach programów ze strony wszystkich podmiotów oraz pozytywnego podejścia do wszelkiego rodzaju różnorodności w projektach;
3. wspieraniu organizacji beneficjentów w opracowywaniu projektów o wysokiej jakości, angażujących osoby o mniejszych szansach (np. zapewnianiu szkolenia, narzędzi, finansowania, coachingu itp.);
4. ograniczaniu barier uczestnictwa w programach dla osób o mniejszych szansach i pomaganiu wnioskodawcom i potencjalnym wnioskodawcom w pokonywaniu tych barier, jak również ustanowieniu odpowiednich warunków uczenia się, pracy lub wolontariatu dzięki zaspokajaniu ich potrzeb w zakresie wsparcia;
5. promowaniu uznawania doświadczenia i kompetencji zdobywanych w programach przez osoby o mniejszych szansach i przez pracujące z nimi osoby;
6. zapewnianiu, aby uwzględniano nacisk na włączenie społeczne i różnorodność na wszystkich etapach zarządzania programami i cyklu życia projektu: przed rozpoczęciem projektu (promocja, działania informacyjne, wsparcie, ocena itp.), podczas jego realizacji (wybór uczestników, przygotowanie, realizacja, wyniki itp.) i po zakończeniu projektu (ocena, rozpowszechnianie i wykorzystanie rezultatów projektu, działania następcze itp.);
7. zwiększaniu widoczności włączenia społecznego i różnorodności oraz ich roli w realizacji programów Erasmus+ i „Europejski Korpus Solidarności” z zachowaniem wysokiej jakości.

Wymienione cele i środki mają uzupełniać i wyjaśniać definicje i cele ustanowione w podstawach prawnych programów¹⁵.

---

¹⁵ Wskaźniki, które należy przedstawić w sprawozdaniu z postępów w realizacji programów pod kątem osiągnięcia celów ogólnych i szczegółowych określono w załączniku do stosownych rozporządzeń.

4. Definicje

a) Grupy docelowe

W rozporządzeniach ustanawiających programy Erasmus+ i „Europejski Korpus Solidarności” zdefiniowano „(młode) osoby o mniejszych szansach” jako „(młode) osoby, które z przyczyn ekonomicznych, społecznych, kulturowych, geograficznych lub zdrowotnych, ze względu na pochodzenie ze środowiska migracyjnego lub z powodów takich jak niepełnosprawność i trudności w nauce lub z innych powodów, w tym z powodów mogących prowadzić do dyskryminacji wymienionych w art. 21 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, zmagają się z trudnościami stojącymi na przeszkodzie w skutecznym dostępie do możliwości oferowanych w ramach Programu”¹⁶.

W związku z tym głównymi grupami docelowymi tej strategii są osoby o mniejszych szansach w życiu, co stawia je w niekorzystnej sytuacji w porównaniu z ich rówieśnikami pod względem uczestnictwa w programach lub systemach kształcenia i szkolenia. Osoby takie mogą znaleźć się w tak niekorzystnej sytuacji z powodu co najmniej jednego czynnika wykluczenia znajdującego się poniżej w wykazie.

Czynniki te mogą utrudniać dostęp do wykorzystania szans w ramach programów, szczególnie w związku z niektórymi strukturami i praktykami związanymi z działaniami informacyjnymi, komunikacją i planem projektu, i stają się w ten sposób barierami. Kwestia, czy dany projekt lub uczestnik powinien otrzymać dodatkowe wsparcie na potrzeby włączenia i różnorodności, zależy od kontekstu i podlega ocenie zaangażowanego personelu, który posiada odpowiednią wiedzę w tym zakresie i uwzględni informacje zwrotne i wkład ze strony uczestnika lub uczestników.

b) Bariery w dostępności i działania informacyjne

Dotychczasowe doświadczenia są pomocne w określeniu głównych barier, które mogą powstrzymać osoby o mniejszych szansach przed większym uczestnictwem w programach. Przedstawiony poniżej wykaz takich potencjalnych barier nie jest wyczerpujący i ma stanowić punkt odniesienia przy podejmowaniu działań mających na celu zwiększenie dostępności programów dla osób o mniejszych szansach i lepsze przekazywanie informacji. Bariery te mogą utrudniać uczestnictwo zarówno jako czynnik samodzielny, jak i w połączeniu z innymi czynnikami.

i. Niepełnosprawność

Obejmuje naruszoną sprawność fizyczną, psychiczną, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w zetknięciu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym na równi z innymi osobami¹⁷.

ii. Problemy zdrowotne

Bariery mogą wynikać z problemów zdrowotnych, takich jak poważne choroby, choroby przewlekłe lub wszelkie inne sytuacje związane ze zdrowiem fizycznym lub psychicznym, które uniemożliwiają uczestnictwo w programach.

---

¹⁶ Chociaż teksty te opierają się na porozumieniu politycznym między współprawodawcami, oba rozporządzenia przechodzą procedurę przyjmowania w drodze podejmowania wspólnych decyzji w trakcie ich pisania, przez co tekst, który odnosi się do obu z nich, należy traktować jako projekt do momentu jego oficjalnego wejścia w życie.

¹⁷ Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych:

http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/Konwencja_Praw_Osob_Niepelnosprawnych.pdf

iii. Bariery związane z systemami kształcenia i szkolenia

Bariery mogą napotykać osoby osiągające z różnych powodów słabe wyniki w systemach kształcenia i szkolenia, osoby wcześniej kończące naukę, młodzież NEET (młodzież niekształcąca się, niepracująca ani nie szkoląca się) oraz nisko wykwalifikowani dorośli. Mimo że inne czynniki mogą odgrywać pewną rolę, te trudności w nauce, choć mogą być również związane z sytuacjami osobistymi, wynikają głównie z systemu edukacyjnego, który stwarza ograniczenia strukturalne lub nie uwzględnia w pełni szczególnych potrzeb poszczególnych osób. Osoby fizyczne mogą również napotykać bariery w uczestnictwie, gdy struktura programów nauczania utrudnia mobilność edukacyjną lub szkoleniową za granicą w ramach studiów.

iv. Różnice kulturowe

Chociaż różnice kulturowe mogą być postrzegane jako bariery przez osoby z różnych środowisk, mogą one szczególnie dotyczyć osoby o mniejszych szansach. Takie różnice mogą stanowić istotne bariery w ogólnym uczeniu się, zwłaszcza dla osób ze środowisk migracyjnych lub uchodźczych – w szczególności nowo przybyłych migrantów – osób należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, użytkowników języka migowego, osób mających trudności z adaptacją językową i integracją kulturową itp. Zetknięcie się z językami obcymi i różnicami kulturowymi podczas uczestnictwa w różnego rodzaju działaniach w ramach programu może zniechęcać te osoby i w pewien sposób ograniczać korzyści z uczestnictwa. Takie różnice kulturowe mogą nawet powstrzymywać potencjalnych uczestników przed ubieganiem się o wsparcie w ramach programów, stanowiąc tym samym przeszkodę w ich uczestnictwie.

v. Bariery społeczne

Bariery mogą stanowić trudności w przystosowaniu społecznym, takie jak ograniczone kompetencje społeczne, zachowania antyspołeczne lub wysokiego ryzyka, bycie (byłym) przestępcą, osobą nadużywającą (w przeszłości) środków odurzających lub alkoholu lub marginalizacja społeczna.

Inne bariery społeczne mogą wynikać z sytuacji rodzinnej, na przykład z bycia pierwszą osobą w rodzinie, która ma dostęp do wykształcenia wyższego, z bycia rodzicem (zwłaszcza osobą samotnie wychowującą dzieci), opiekunem, żywicielem rodziny, sierotą lub z mieszkania w przeszłości lub obecnie w placówce opiekuńczej.

vi. Bariery ekonomiczne

Bariery może stanowić niekorzystna sytuacja ekonomiczna, taka jak niski poziom życia, niskie dochody, bycie osobą uczącą się, która musi pracować, aby się utrzymać, zależność od systemu opieki społecznej, długotrwałe bezrobocie, niepewna sytuacja lub ubóstwo, bezdomność, zadłużenie lub problemy finansowe itp.

Inne trudności mogą wynikać z ograniczonej możliwości przenoszenia usług (w szczególności wsparcia dla osób o mniejszych szansach), które muszą być „mobilne” wraz z uczestnikami, gdy wyjeżdżają oni w odległe miejsce, a w szczególności za granicę.

vii. Bariery związane z dyskryminacją

Bariery mogą występować wskutek dyskryminacji związanej z płcią (tożsamością płciową, ekspresją płciową itp.), wiekiem, pochodzeniem etnicznym, religią, przekonaniem, orientacją seksualną, niepełnosprawnością lub dyskryminacji wynikającej z wielu przyczyn (połączenie jednej lub kilku wspomnianych barier związanych z dyskryminacją).

viii. Bariery geograficzne

Bariery może stanowić mieszkanie w regionach oddalonych, na obszarach wiejskich, na małych wyspach lub w regionach peryferyjnych/najbardziej oddalonych, na przedmieściach miast, na obszarach o słabiej rozwiniętej sieci usług (ograniczony

transport publiczny, słaba infrastruktura) lub słabiej rozwiniętych obszarach w państwach trzecich itp.

c) Rozumienie różnorodności

W kontekście omawianej strategii różnorodność odnosi się do różnic każdego rodzaju. Niektóre rodzaje różnorodności są w większym stopniu oczywiste niż inne, takie jak pochodzenie etniczne, religia, kultura i język. Różnorodność wykracza jednak poza te aspekty. Odnosi się ona również do różnych umiejętności, niepełnosprawności, poziomów wykształcenia, pochodzenia społecznego, warunków ekonomicznych, statusu zdrowotnego lub miejsca pochodzenia – jak określono w definicji „osoby o mniejszych szansach”.

Niniejszy dokument ma na celu uwzględnienie i celebrowanie różnorodności, tak aby różnice stały się pozytywnym źródłem uczenia się, nie zaś przyczyną negatywnej konkurencji i uprzedzeń. Uczestnicy i organizacje uczestniczące w programach Erasmus+ i „Europejski Korpus Solidarności” powinni dysponować kompetencjami niezbędnymi do pracy z różnorodnością i w jak największym stopniu wykorzystywać wszystko co różnorodność oferuje, aby wzbogacić program. Zachęci to do pozytywnych interakcji między osobami w każdej sytuacji życiowej i ostatecznie poprawi sytuację osób o mniejszych szansach.

5. Mechanizmy programów służące wspieraniu włączenia i różnorodności

Formy działalności sprzyjają aktywnej interakcji bezpośredniej i za pośrednictwem internetu między osobami z różnych środowisk (pod względem kultury, umiejętności, poglądów itp.). Metody, struktury i sieci programów zachęcają do pozytywnych osobistych spotkań podczas tych działań i umożliwiają ich realizację. Nabyte kompetencje pomagają osobom w poruszaniu się w różnorodności po powrocie i przyczyniają się do spójności społecznej. We wszystkich działaniach należy zachęcać do dialogu między osobami nie podlegającymi marginalizacji a osobami o mniejszych szansach, dążąc również do pomocy takim osobom, aby nie odczuwały stygmatyzacji z powodu swojego pochodzenia.

Programy obejmują w szczególności następujące cechy i mechanizmy służące wspieraniu i promowaniu włączenia i różnorodności.

a) Włączenie i różnorodność jako priorytety w procesie oceny

W obu programach włączenie i różnorodność stanowią część kryteriów wyboru wniosków o finansowanie i alokacji wsparcia finansowego. Projektom o wysokiej jakości, w których w sposób aktywny uwzględniono włączenie i różnorodność, i które angażują uczestników o mniejszych szansach, nowe i oddolne organizacje, należy przyznać priorytet w procesie przyznawania dofinansowania.

Aktywne wdrażanie zasad włączania i różnorodności jest jednym z elementów wstępnej oceny wniosków o akredytację w działaniach w obszarze mobilności, jak również jednym z kryteriów ciągłej oceny beneficjentów, którzy uzyskali akredytację. Aby lepiej rozpoznawać potencjał projektów mających na celu wspieranie włączenia społecznego i różnorodności, monitorować je i zapewniać wytyczne na rzecz tych projektów, przygotowano specjalne wytyczne i konkretne szkolenia dla osób przeprowadzających oceny.

b) Dostępność programów i ich przystępność dla użytkownika

W obu programach dokłada się starań, aby przestrzegać podejścia przyjaznego dla użytkownika dzięki dbaniu, aby wytyczne w sprawie programu, mechanizmy składania wniosków i sprawozdawczości, dokumenty i formularze były bardziej przejrzyste, krótsze i bardziej zrozumiałe. Obejmuje to, w stosownych przypadkach, stosowanie różnych języków i formatów, a także zapewnianie, aby środowisko cyfrowego uczenia się było przyjazne dla użytkownika i łatwo dostępne. Platformy internetowe (np. eTwinning, europejska platforma internetowa dla szkół *School Education Gateway*, Europejski Portal Młodzieżowy, EPALÉ i aplikacja mobilna Erasmus+) opracowano tak, aby w równym stopniu zapewniały każdemu dostęp do programów, ułatwiały wszystkim uczestnictwo, szczególnie jednak uczestnikom o mniejszych szansach, np. osobom słabowidzącym lub osobom o niskich umiejętnościach cyfrowych.

c) Wizyta przygotowawcza

Jako element finansowanych projektów, szczególnie gdy osoby o mniejszych szansach uczestniczą w działaniach w zakresie mobilności, organizatorzy projektu mogą przeprowadzić w organizacjach będących gospodarzami danego działania w innym kraju wizyty przygotowawcze związane z planowaniem, w stosownych przypadkach wraz z tymi uczestnikami. W przypadku niektórych działań w wizytach tych uczestnik może wziąć udział samodzielnie albo wraz z członkiem rodziny lub osobą towarzyszącą. Celem tych wizyt jest zapewnienie wysokiej jakości działań poprzez ułatwienie i przygotowanie ustaleń administracyjnych, budowanie zaufania i zrozumienia oraz tworzenie solidnych partnerstw między zaangażowanymi organizacjami. Wizyta przygotowawcza może również pomóc w zapewnieniu spersonalizowanego wsparcia i w ocenie indywidualnych potrzeb uczestników – w stosownych przypadkach wraz z organizatorem projektu – i powiązanych ustaleń, które mają poczynić zaangażowane organizacje.

d) Wzmocniona opieka mentorska

„Wzmocniona opieka mentorska” jest pojęciem opisującym intensywny proces mentoringu, który można zastosować w celu wspierania uczestników o mniejszych szansach w niektórych działaniach w ramach programów, jeżeli nie są oni w stanie realizować działania samodzielnie lub przy wsparciu w postaci zwykłego mentoringu lub opieki dydaktycznej. Wzmocniona opieka mentorska wymaga bliższego kontaktu, częstszych spotkań i dłuższego czasu przydzielonego na realizację zadania. Gwarantuje to stopniowe wspieranie uczestników podczas działań w ramach projektu, a także poza godzinami pracy. Wzmocniona opieka mentorska umożliwia uczestnikom uzyskanie możliwie największej autonomii, przyczyniając się w ten sposób do pomyślnej realizacji projektu.

e) Specjalne wsparcie finansowe

W ramach programów oferuje się mechanizmy wsparcia finansowego¹⁸, aby umożliwić i promować włączenie i różnorodność we wszystkich projektach:

- o dodatkowe finansowanie przeznaczone na pokrycie kosztów wszelkich szczególnych potrzeb uczestników o mniejszych szansach, aby umożliwić im uczestnictwo na równych zasadach z ich rówieśnikami, w tym np. na wzmocnioną opiekę mentorską, lub kosztów związanych z odpowiednim dostosowaniem

---

¹⁸ Poza dodatkowym wsparciem, o którym tu mowa, należy dążyć do tego, aby regularne dotacje wypłacano w ramach programów jak najwcześniej zanim rozpocznie się projekt (tak aby uczestnicy nie musieli wpłacać zaliczek).

transportu i zakwaterowania, pomocą osobistą lub szczególnymi przygotowaniem międzykulturowymi lub językowymi;

- o dodatkowe wsparcie finansowe dla organizacji realizujących projekty aktywnie promujące włączenie i różnorodność – szczególnie w celu dotarcia do grup, do których trudno dotrzeć – przeznaczone na dodatkowy nakład pracy, który może z tego wynikać, i dla personelu, którego zadaniem jest wspieranie pełnego uczestnictwa w projekcie osób o mniejszych szansach;
- o elastyczne i łatwe w zrozumieniu mechanizmy finansowe, lepiej dostosowane do potrzeb poszczególnych grup docelowych na szczeblu krajowym i uwzględniające możliwość synergii z innymi krajowymi/europejskimi funduszami; obejmujące możliwość finansowania kosztów związanych z indywidualnymi potrzebami z wyprzedzeniem lub na bieżąco, aby zdjąć z uczestnika(-ów) o mniejszych szansach jak i z organizacji składającej wniosek obciążenie finansowe, lub w celu zachęcania do tworzenia możliwości przenoszenia wsparcia krajowego w przypadku uczestnictwa w mobilności za granicę.
- o specjalne finansowanie przeznaczone konkretnie na wspieranie mniejszych organizacji, które mają niewielkie doświadczenie w składaniu wniosków w ramach programów lub nie mają takiego doświadczenia, w tym uproszczona i bardziej elastyczna procedura finansowania.

Potencjalni beneficjenci powinni uzyskać jasne informacje na temat możliwości dodatkowego wsparcia finansowego, a wsparcie to powinno być udostępniane na przejrzystych zasadach.

f) Łatwiej dostępne działania na mniejszą skalę

Niektóre sekcje programów, ze względu na swój charakter i zasady finansowania, są szczególnie odpowiednie dla organizacji o mniejszej zdolności administracyjnej (jaką mogą mieć czasem organizacje wspierające osoby o mniejszych szansach) lub organizacji, które są po raz pierwszy objęte wsparciem programu. Działania te charakteryzują się niższymi i bardziej elastycznymi kwotami dofinansowania, prostszymi wymogami administracyjnymi i sprawozdawczymi, a także krótszym czasem trwania projektu. Jednocześnie działania te opracowano jako sposób na dostęp do innych możliwości finansowania, co pozwala takim organizacjom na rozwój i budowanie swoich zdolności w obrębie poszczególnych działań oferowanych w ramach programów.

g) Ścieżki stopniowego budowania zdolności

Poszczególne formy projektów programów Erasmus+ i „Europejski Korpus Solidarności” umożliwiają zdobywanie doświadczeń transgranicznych zgodnie z potrzebami osób (szczególnie o mniejszych szansach) i ich możliwościami na poszczególnych etapach życia, i budowanie w ten sposób stopniowo zdolności. Zachęca się organizacje do wykorzystywania programów jako narzędzi rozwoju osobistego i edukacyjnego uczestników.

h) Forma projektu i czas trwania mobilności

Mobilność krótkoterminowa i mobilność na małą skalę mogą być pierwszym doświadczeniem osób o mniejszych szansach, które, ze względu na swoją sytuację, nie mogą uczestniczyć w mobilności o standardowym czasie trwania lub nie czują się na nią

przygotowane. Pierwsze doświadczenie może pomóc takim grupom w rozważeniu, jako kolejny krok, wzięcia udziału w dłuższych projektach prowadzonych na większą skalę. Ponadto po projektach grupowych można prowadzić działania indywidualne, a krótką mobilność fizyczną można połączyć z doświadczeniami *online* dzięki uczestnictwu w mobilności wirtualnej i mieszanych intensywnych programach.

i) Europejskie działania na szczeblu lokalnym

Niektóre działania stwarzają możliwości uczenia się na szczeblu lokalnym – którym zawsze towarzyszy silny wymiar europejski – dzięki zaangażowaniu międzynarodowych uczestników, tematowi projektu, lub obu tym kwestiom. Takie rodzaje działań mogą być pierwszym doświadczeniem z programami dla uczestników, którym brak pewności siebie, aby po raz pierwszy wziąć udział w działaniach prowadzonych za granicą. Takie europejskie projekty prowadzone w środowisku, które jest bliższe uczestnikom, mogą służyć uczestnikom o mniejszych szansach za pomost do innych transgranicznych doświadczeń.

j) Wymiany *online*

Program oferuje również międzykulturowe wymiany *online*, które są dodatkowym i uzupełniającym wariantem dla uczestników o mniejszych szansach. Takie projekty jak wirtualne wymiany łączą osoby z różnych regionów geograficznych wokół projektów tematycznych. Wymiany *online* tego rodzaju mogą również służyć jako pomost do transgranicznej mobilności na późniejszym etapie i powinny one stanowić raczej jej uzupełnienie, nie zaś ją zastępować. Wirtualne sale lekcyjne i wirtualna przestrzeń uczenia się służą do uczenia się na odległość, stosuje się je jednak również do rozszerzania wsparcia w postaci opieki dydaktycznej nad studentami uczestniczącymi w mobilności.

k) Wsparcie w zakresie nauki języków

Biorąc pod uwagę fakt, że kompetencje językowe wymienia się regularnie jako barierę utrudniającą uczestnictwo w programach, włączono do nich możliwości nauki języka wspierające działania w zakresie mobilności. Wsparcia tego udziela się za pośrednictwem wsparcia językowego *online* Erasmus+ albo innych finansowych zachęt językowych, jeżeli wspomniane wsparcie nie jest dostępne lub jeżeli dotyczy ono działań, które wymagają szczególnej nauki języka. Gdy nauka zdalna nie jest odpowiednim narzędziem dotarcia do grup docelowych, wsparcie można świadczyć w innych formach, np. przy użyciu języka migowego.

6. Rola organizacji w przygotowywaniu i wdrażaniu projektów oraz prowadzeniu działań następczych

Organizacje składające wniosek powinny uwzględniać w swoich projektach włączenie społeczne i różnorodność. Organizacje mają do odegrania kluczową rolę pod względem urzeczywistnienia włączenia, w szczególności pod względem rozwoju organizacyjnego (nabywania i budowania większej zdolności w realizacji projektów dotyczących włączenia i rozpowszechnianie jej w całej organizacji), a także pod względem działań informacyjnych skierowanych do uczestników i interakcji z nimi przed rozpoczęciem projektu, podczas jego realizacji i po jego zakończeniu. Poniższe wytyczne są pomocne przy planowaniu i realizacji takich działań i projektów.

a) Tworzenie sieci kontaktów i budowanie zdolności na rzecz włączenia i różnorodności

Zachęca się organizacje do traktowania włączenia i różnorodności zgodnie ze swoimi potrzebami i z potrzebami swojej społeczności. Personel zajmujący się konkretnie kwestiami włączenia i różnorodności oraz uczestnikami o mniejszych szansach w swoich organizacjach może korzystać ze współpracy z personelem innych organizacji, aby wspierać osoby o mniejszych szansach. Ma on dobre warunki, aby organizować projekty w ramach programów skupiające się na włączeniu i różnorodności. Dzięki różnym formatom i strukturom wsparcia w programie ma on świetną okazję do opracowania własnego podejścia do włączenia i różnorodności w obrębie swojej organizacji. Organizacje muszą podnosić swoje kompetencje dzięki regularnym szkoleniom oraz poprzez systematyczne ocenianie i dalsze rozwijanie swoich zdolności, aby zwiększać włączenie społeczne i promować różnorodność. Mogą prowadzić różne formy wsparcia, takie jak sesje szkoleniowe, doświadczenia związane z wzajemnym uczeniem się i możliwości obserwacji pracy, co ma im pomóc w zwiększaniu swoich zdolności w tym zakresie.

W odniesieniu do projektów związanych z mobilnością organizacje powinny dążyć do wzajemności pod względem przyjmowania uczestników o mniejszych szansach i planować odpowiednio projekty w partnerstwie z nimi. Umożliwi to wzrost zaufania i podniesienie wiedzy fachowej w partnerstwie. Organizacje, które realizują projekty mobilności, powinny promować współpracę w obrębie organizacji między odpowiednim personelem posiadającym wiedzę fachową w dziedzinie włączenia i różnorodności.

Organizacje powinny wykorzystywać również oferowane w ramach programów możliwości związane ze szkoleniem. Dzięki współpracy lub działaniom służącym tworzeniu sieci kontaktów zarządzanym przez agencje narodowe, centra zasobów lub inne doświadczone organizacje, lub dzięki możliwościom oferowanym w ramach platform internetowych takich jak EPAL, europejska platforma internetowa dla szkół *School Education Gateway* czy eTwinning, organizacje mogą zwiększyć swoje zdolności do realizacji projektów o wysokiej jakości mających na celu promowanie włączenia i różnorodności oraz utworzyć sieć zaufanych partnerów. Działania te należy organizować w taki sposób, aby były dostępne dla każdego, w tym pod względem logistyki.

b) Sprawiedliwy i przejrzysty wybór uczestników

Obowiązujące w organizacji procedury wyboru powinny uwzględniać równy dostęp i włączenie społeczne oraz zapewniać całościową ocenę zalet i motywacji wnioskodawców. Istotne jest, aby dążyć do zagwarantowania uczestnikom równego dostępu do szans, i zapewnić im spersonalizowane wsparcie stosownie do ich potrzeb. W celu rozszerzenia uczestnictwa zachęca się organizacje do tworzenia wbudowanych szans w zakresie uczenia się (takich jak np. „okna mobilności” w dziedzinie szkolnictwa wyższego) i powinny one rozważyć różne formy mobilności, aby dotrzeć do swoich grup docelowych i ułatwić im uczestnictwo (np. mieszaną i krótkoterminową mobilność). Zachęca się organizacje do korzystania w ramach programów z różnych form projektów w zależności od potrzeb grupy docelowej.

c) Podnoszenie świadomości i działania informacyjne

Działania informacyjne mają w przypadku programów zasadnicze znaczenie, ponieważ dzięki nim informacje docierają do grup docelowych, które mają trudności w dostępie do programów, a potencjalni uczestnicy dowiadują się o wszystkich dostępnych możliwościach.

Organizacje powinny podnosić świadomość na temat poszczególnych możliwości i mechanizmów wsparcia. Do osób o mniejszych szansach należy dotrzeć w ich własnym otoczeniu dzięki dostosowaniu podejścia do ich szczególnych potrzeb informacyjnych. Ważnym czynnikiem skutecznego docierania z informacjami do niedostatecznie

reprezentowanych grup jest współpraca z zainteresowanymi stronami pracującymi z tymi grupami docelowymi na szczeblu lokalnym/regionalnym.

Konkretne podejścia i środki służące dotarciu do osób o mniejszych szansach obejmują:

- i. bezpośrednie spotkania z grupami docelowymi o mniejszych szansach lub wydarzenia z ich udziałem (tj. specjalne przeznaczone dla nich dni informacyjne);
- ii. współpracę z organizacjami i osobami fizycznymi działającymi w obszarach mających znaczenie w kontekście włączenia osób o mniejszych szansach, które to organizacje i osoby służyłyby w razie potrzeby jako pośrednicy w dotarciu do konkretnych grup docelowych;
- iii. ukierunkowane materiały promocyjne i publikacje w odpowiednich językach, w tym w języku migowym, i odpowiednich formatach, np. wydrukowane dużą czcionką, łatwo czytelne i pisane alfabetem Braille'a, zawierające informacje na temat możliwych korzyści wynikających z dodatkowego finansowania dostępnego w ramach wspierania osób o mniejszych szansach;
- iv. jasny i zrozumiały język stosowany na potrzeby informacji i komunikacji. Unikanie abstrakcyjnego języka i zbędnych złożonych struktur oraz jak najczęstsze wykorzystywanie znaków wizualnych;
- v. relacje uczestników, „ambasadorzy” i wzory do naśladowania: byli uczestnicy o mniejszych szansach oraz sieci i organizacje absolwentów, takie jak *Erasmus Student and Alumni Alliance* (ESAA) [Stowarzyszenie studentów i absolwentów Erasmus], *Erasmus Ambassadors* [Ambasadorzy Erasmus] lub *Europeers* itp. mogą pomóc w promowaniu programów wśród osób o mniejszych szansach, dzieląc się swoimi doświadczeniami z przyjaciółmi, innymi studentami, pracownikami swoich organizacji, dziennikarzami lub szkołami.

d) Przygotowanie i wspieranie uczestników na wszystkich etapach projektu

Organizacje powinny dobrze przygotować uczestników do projektu i wspierać ich przed, w trakcie i po zakończeniu ich uczestnictwa. Należy aktywnie dopytywać się o potrzeby i wkład uczestników, oceniać je i uwzględniać w jak największym stopniu na wszystkich etapach projektu, szczególnie jeśli chodzi o rodzaj działań, które są dla nich bardziej odpowiednie i sposób ich realizacji.

i. Przed rozpoczęciem projektu

Organizacje powinny jak najbardziej uprościć swoje procedury wewnętrzne dotyczące uczestnictwa w realizowanych przez nie projektach. Organizacje powinny wspierać potencjalnych uczestników swoich programów: powinny pomagać im w czynnościach administracyjnych (rejestracja, dokumenty, sprawozdania itp.). Uczestników należy upodmiotowić, zapewnić im wsparcie językowe, przygotowanie kulturowe oraz poinformować, czego się od nich oczekuje i z kim mogą się kontaktować w celu uzyskania wsparcia edukacyjnego, administracyjnego i osobistego podczas uczestnictwa w projekcie.

ii. Podczas realizacji projektu

Działania powinny być dostosowane do potrzeb uczestników o mniejszych szansach, np. dzięki włączającej metodyce nauczania lub wsparciu ze strony osób towarzyszących podczas działań w zakresie mobilności. Organizacje powinny zapewniać szereg działań wspierających, które ułatwią włączenie społeczne i pozytywne kontakty w różnorodnych środowiskach. Organizacja powinna wyznaczyć pracownika lub rówieśnika, z którym uczestnicy będą mogli rozmawiać o swoich wrażeniach i z pomocą którego będą mogli rozwiązywać ewentualne problemy lub im zapobiec.

Ponieważ programy mogą mieć dalekosiężny wpływ na osoby o mniejszych szansach, należy poświęcić szczególną uwagę procesowi edukacyjnemu i wynikom w nauce w trakcie projektu, a także udokumentowaniu uzyskanych umiejętności pod koniec projektu lub po jego zakończeniu.

iii. Po zakończeniu projektu

Organizacje powinny wraz z uczestnikami ocenić przebieg projektu i jego wpływ oraz pomóc w uznaniu doświadczeń edukacyjnych. Powinny angażować uczestników, którzy wrócili, w działania lokalne (działania informacyjne, wspierające), aby jak najlepiej wykorzystać zdobyte doświadczenia i zachęcić kolejnych uczestników.

e) Zachęcanie do aktywności społecznej i jej wspieranie

Programy mają pozytywny wpływ na włączenie społeczne i akceptację różnorodności również wśród osób, które nie uczestniczą w nich bezpośrednio. Działania związane z włączeniem społecznym powinny być ściśle powiązane z potrzebami danej społeczności. W związku z tym organizacje powinny zachęcać uczestników do aktywności na poziomie społeczności lokalnych i aktywności obywatelskiej podczas trwania projektu i doceniać tę działalność na różne sposoby. Mogą one również zaangażować byłych uczestników i uczestników na miejscu, którzy nie są w stanie (jeszcze) wziąć udziału w mobilności fizycznej, w celu zwiększenia wpływu działań międzynarodowych na poziomie lokalnym. Organizacje powinny w miarę możliwości formalnie uznawać wolontariat uczestników, wykorzystując istniejące narzędzia.

7. Rola agencji narodowych, centrów zasobów oraz Europejskiej Agencji Wykonawczej ds. Edukacji i Kultury (EACEA)

Agencje narodowe pełnią kluczową funkcję we wspieraniu projektów, tak aby projekty te były jak najbardziej włączające i charakteryzowały się jak największą różnorodnością. Aby wdrażanie programów przebiegało w sposób spójny i efektywny, agencje narodowe muszą działać zgodnie z pewnymi wspólnymi wytycznymi, zachowując swobodę konieczną do dostosowania się do kontekstu krajowego. Istotną rolę w promowaniu i wdrażaniu niniejszej strategii pełnią również centra zasobów, które wspierają realizację programów, w szczególności w zakresie gromadzenia wiedzy oraz opracowywania i prowadzenia działań na rzecz budowania zdolności pracowników agencji narodowych i beneficjentów programów.

Europejska Agencja Wykonawcza ds. Edukacji i Kultury (EACEA) Komisji Europejskiej odgrywa równie istotną rolę w odniesieniu do elementów programu zarządzanych na szczeblu centralnym. W krajach partnerskich kluczową rolę w przybliżeniu programu grupom docelowym, do których skierowana jest ta strategia, odgrywają również delegatury Unii oraz – jeżeli istnieją – biura krajowe programu Erasmus+.

Agencje narodowe, centra zasobów i EACEA powinny zwiększać świadomość na temat różnych możliwości i mechanizmów wsparcia w odniesieniu do projektów, które mają

sprzyjąc włączeniu społecznemu i różnorodności. Do osób o mniejszych szansach należy dotrzeć w ich własnym otoczeniu, za pośrednictwem organizacji, które z nimi pracują, oraz dzięki dostosowaniu podejścia do ich szczególnych potrzeb informacyjnych.

Ponadto wszystkie organizacje wdrażające programy Erasmus+ i „Europejski Korpus Solidarności” powinny zwracać uwagę na dostępność, włączenie społeczne i różnorodność w swoich własnych strukturach i działaniach. Obejmuje to dopilnowanie, aby wydarzenia odbywały się w miejscach dostępnych, zapewnienie podczas wydarzeń tłumaczenia na język migowy lub napisów, posiadanie łatwo dostępnych stron internetowych i materiałów, uwzględnienie różnorodności w procesie rekrutacji, a także w doborze ekspertów i osób oceniających.

Podczas wdrażania tej strategii i zwiększania świadomości na jej temat wszystkie zaangażowane podmioty zobowiązują się do utrzymywania regularnych kontaktów i konsultowania się z organizacjami i ekspertami działającymi w odpowiednich dziedzinach.

a) Informowanie i zwiększanie świadomości

Agencje narodowe odgrywają istotną rolę w działaniach środowiskowych i informacyjnych w swoim kraju. Powinny one dostosować swoją strategię informacyjną do konkretnych grup docelowych w zależności od swojego kontekstu krajowego. Zachęca się je do publicznego ogłaszania ich krajowych planów działania na rzecz włączenia społecznego i różnorodności oraz przestrzegania najwyższych norm w zakresie przejrzystości podczas przyznawania środków na projekty dotyczące włączenia społecznego i różnorodności.

Agencje narodowe muszą również przygotować odpowiednie i dostępne materiały informacyjne, wykorzystywać różne działania środowiskowe i kanały komunikacyjne oraz aktywnie docierać do organizacji działających w dziedzinach związanych z włączeniem społecznym i różnorodnością i nawiązywać z nimi kontakty. Powinny one opracowywać i dostarczać materiały informacyjne w językach zapewniających dostępność, w tym w języku migowym, oraz w odpowiednich formatach, zbierać i wykorzystywać przykłady dobrych praktyk oraz oferować zainteresowanym stronom możliwości tworzenia sieci kontaktów.

b) Podejście wspierające

Agencje narodowe muszą zapewnić organizatorom projektów dotyczących włączenia społecznego i różnorodności wsparcie, które jest systematyczne, sprawiedliwe i dostosowane do potrzeb, na wszystkich etapach cyklu projektu. Jest to szczególnie ważne w przypadku nowych uczestników programów oraz wnioskodawców pracujących z osobami o mniejszych szansach w celu usunięcia barier uniemożliwiających im pełne uczestnictwo.

Agencje narodowe mogą zapewnić takie wspierające podejście samodzielnie lub stworzyć struktury obejmujące podmioty opiniotwórczych, trenerów, wizyty w ramach projektów, konsultacje telefoniczne lub za pośrednictwem mediów społecznościowych, poczty elektronicznej itp.

Do ich zadań należy określenie poziomu dodatkowego wsparcia na podstawie kontekstu krajowego i zgodnie z przejrzystym zbiorem kryteriów. Agencje narodowe muszą przeznaczyć zasoby ludzkie i finansowe wystarczające do skutecznego i trwałego wdrożenia tego podejścia.

c) Działania strategiczne

Agencje narodowe muszą opracować krajowy plan działania na rzecz włączenia społecznego i różnorodności w ramach programów Erasmus+ i „Europejski Korpus Solidarności”, który jest oparty na lokalnych warunkach panujących w danym kraju, ale który zawsze zachowuje spójność ze strategią na poziomie europejskim. Agencje narodowe mogą skupić się na priorytetach strategicznych (np. wsparcie dla grup zmagających się z jednym lub wieloma czynnikami wykluczenia), ale nie wolno im wykluczać żadnej z pozostałych grup docelowych, jeżeli się kwalifikują.

Programy prac agencji muszą zawierać wykaz działań, które przyczyniają się do realizacji ich krajowych planów działania oraz strategii na poziomie europejskim.

Muszą publicznie ogłaszać swoje krajowe plany działania na rzecz włączenia społecznego i różnorodności oraz przestrzegać najwyższych norm w zakresie przejrzystości podczas przyznawania środków na projekty, które mają sprzyjać włączeniu społecznemu i różnorodności.

d) Urzędnicy ds. włączenia społecznego

Każda agencja narodowa powinna wyznaczyć co najmniej jednego urzędnika ds. różnorodności odpowiedzialnego za działania związane z włączeniem społecznym i różnorodnością w agencji narodowej. Jest to osoba wyznaczona do kontaktów z innymi agencjami narodowymi, Komisją i centrami zasobów w tych sprawach.

Ponadto wszyscy pracownicy agencji narodowej muszą znać strategię krajową i strategię unijną i realizować je za pośrednictwem wszystkich działań w ramach programów.

W związku z tym urzędnicy ds. włączenia społecznego powinni pomagać w upowszechnianiu kwestii dotyczących włączenia społecznego i różnorodności w swojej agencji narodowej oraz dzielić się ze współpracownikami swoją wiedzą specjalistyczną i doświadczeniem w tym zakresie. Powinni również włączać te zagadnienia do projektów i pomagać we wskazywaniu grup docelowych, w przypadku których strategia może nie być wystarczająco skuteczna, aby do nich dotrzeć.

e) Szkolenia dla organizacji, pracowników agencji narodowych i ekspertów przeprowadzających oceny oraz tworzenie sieci kontaktów między nimi

Agencje narodowe i centra zasobów powinny organizować na potrzeby organizacji działających w obszarach związanych z włączeniem społecznym i różnorodnością zarówno na poziomie krajowym, jak i ponadnarodowym, wydarzenia obejmujące szkolenia, tworzenie sieci kontaktów i prezentacje. Dialog między organizatorami projektów mających na celu wspieranie włączenia społecznego i różnorodności a przedstawicielami programów jest korzystny dla wszystkich zainteresowanych.

Oprócz innych instrumentów krajowych bardzo pomocne w budowaniu zdolności i tworzeniu sieci kontaktów jest wykorzystywanie w sposób skoordynowany działań z zakresu szkolenia i współpracy w ramach Erasmus+ oraz działań w zakresie tworzenia sieci kontaktów w ramach Europejskiego Korpusu Solidarności.

Jednocześnie w celu budowania zdolności sieci agencji narodowych w zakresie lepszego oceniania projektów na potrzeby wspierania włączenia społecznego i różnorodności oraz zarządzania tymi projektami konieczne jest specjalistyczne szkolenie pracowników i ekspertów agencji narodowych odpowiedzialnych za ocenę projektów, prowadzone przez odpowiednich specjalistów. Szczególną uwagę należy zwrócić na pełne wykorzystanie potencjału projektów mających na celu wspieranie włączenia społecznego i różnorodności oraz na zwiększanie skali projektów udanych.

Agencje narodowe powinny włączać osoby o mniejszych szansach do grona osób odpowiedzialnych za ocenę i do komitetów oceniających, aby wykorzystać ich wiedzę

specjalistyczną i umożliwić przekazywanie tej wiedzy innym osobom odpowiedzialnym za ocenę w celu zwiększenia świadomości i dokonywania lepszej oceny projektów. Aby lepiej rozpoznawać potencjał projektów mających na celu wspieranie włączenia społecznego i różnorodności, monitorować je i zapewniać wytyczne na rzecz tych projektów, przygotowano specjalne wytyczne i szkolenia dla pracowników agencji narodowych i ekspertów przeprowadzających oceny.

f) Monitorowanie i sprawozdawczość

Agencje narodowe muszą przekazywać Komisji w wymaganym terminie i formie informacje dotyczące szeregu wskaźników umożliwiających śledzenie postępów w realizacji strategii.

Agencje muszą dopilnować, aby dane zgromadzone w systemach informatycznych na poziomie krajowym były jak najbardziej wiarygodne. Muszą również dopilnować, aby jakość projektów przedstawianych jako przykłady najlepszych praktyk w dziedzinie włączenia społecznego i różnorodności była wysoka.

g) Synergie z innymi programami

Agencje narodowe muszą pomagać beneficjentom w dobieraniu najbardziej odpowiedniego działania (formatu projektu) dla ich projektu dotyczącego włączenia społecznego i różnorodności w ramach programów lub w znalezieniu innych/dodatkowych możliwości finansowania. Dobrymi przykładami są w tym względzie inne programy, takie jak Europejski Fundusz Społeczny+, „Horyzont Europa”, „Cyfrowa Europa”, „Kreatywna Europa”, lub mechanizmy finansowania w ramach Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Agencje powinny przedstawiać beneficjentom różne formaty projektów w ramach programów, tak aby beneficjenci mogli oferować osobom o mniejszych szansach, z którymi pracują, wachlarz różnych możliwości.

Dobre praktyki dotyczące synergii z innymi programami należy udokumentować i rozpowszechniać, aby częściej je wykorzystywano i aby można było w pełni rozwinąć ich potencjał.

8. Inspirujące przykłady udanych działań i dobrych praktyk

Komisja Europejska zidentyfikowała szereg doświadczeń i dobrych praktyk z poprzednich programów, które udostępniono za pośrednictwem platform internetowych. W poniższych źródłach można uzyskać dostęp do praktyk, materiałów i dokumentów dotyczących włączenia społecznego:

- **Platforma Rezultatów Programu Erasmus+** – zapewnia dostęp do wszystkich projektów finansowanych w ramach Erasmus+ z możliwością wyszukiwania według tematu, roku, kraju itp. oraz z możliwością znalezienia projektów stanowiących przykład dobrych praktyk w zakresie włączenia społecznego i ich rezultatów;
- **SALTO Włączenie społeczne i różnorodność** – szkolenia, publikacje lub materiały dotyczące międzynarodowej pracy z młodzieżą o mniejszych szansach;
- **Strategiczne partnerstwo na rzecz włączenia społecznego** – konsorcjum agencji narodowych, które opracowało podejście strategiczne w zakresie pracy

z młodzieżą poświęcone dotarciu do grup docelowych w poszczególnych krajach i ich zaangażowaniu.

- **EPALE** – otwarta społeczność poświęcona kształceniu dorosłych w Europie z sekcją tematyczną dotyczącą wsparcia osób uczących się (np. bariery, włączenie społeczne, niepełnosprawność).
- **Europejska platforma internetowa dla szkół *School Education Gateway*** – europejska platforma internetowa poświęcona edukacji szkolnej, zawierająca zestaw narzędzi służących do wspierania edukacji włączającej.
- **Baza danych rezultatów projektów w ramach programu „Europejski Korpus Solidarności”** – zapewnia dostęp do wszystkich projektów sfinansowanych w ramach Europejskiego Korpusu Solidarności.
- **Eurodesk** – europejska sieć dostawców informacji na temat różnych rodzajów mobilności edukacyjnej dla młodzieży i osób z nią pracujących. Eurodesk posiada „wyszukiwarkę możliwości” i jest wykorzystywany przez **Europejski Portal Młodzieżowy**

Ponadto instytucje wdrażające programy i organizacje otrzymujące finansowanie powinny aktywnie promować inspirujące przykłady i dobre praktyki w zakresie włączenia społecznego i różnorodności w projektach programów Erasmus+ i „Europejski Korpus Solidarności”. Takie upowszechnianie może się odbywać za pośrednictwem różnych kanałów, na przykład przez internet, w formie drukowanej, w ramach wymiany informacji w danym środowisku lub za pośrednictwem byłych uczestników pełniących rolę ambasadorów i osób opiniotwórczych.

